

Maloljetni počinitelji ubojstava - Analiza slučaja

Pribil, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:098972>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za Sociologiju

**MALOLJETNI POČINITELJI UBOJSTAVA-
STUDIJA SLUČAJA**
Završni rad

Kandidat: Kristina Pribil

Mentor: Izv. prof.dr. sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. METODOLOŠKE NAPOMENE.....	4
1.2. DEFINIRANJE POJMOVA	4
2. DELINKVRNCIJA I ANTISOCIJALNO PONAŠANJE KAO PREDUVJET KRIMINALNOG PONAŠANJA.....	8
3. MALOLJETNI POČINITELJI UBOJSTVA – STUDIJA SLUČAJA	12
3.1. MODALITET IZVRŠENJA KAZENNOG DJELA.....	12
3.2. KAZNENI POSTUPAK	15
3.3. LIČNOST I PONAŠANJE	16
3.4. STRUKTURA OBITELJI I MOBILNOST.....	17
3.5. SOCIOEKONOMSKI STATUS I PATOLOGIJA OBITELJI.....	18
3.6. ŠKOLOVANJE I RAD	19
3.7. EVIDENCIJA KOD ORGANA KAZENNOG POSTUPKA I SPCIJALNO ZAŠTITNE INTERBENCIJE.....	19
4. ZAKLJUČAK	21
5. LITERATURA.....	22

1. UVOD

U ovome radu predstaviti će se ubojstvo kao najteži oblik povrede ljudskih prava, osobito kada se radi o maloljetnim počiniteljima. Kada su u pitanju maloljetni počinitelji kaznenih djela, ponajprije ubojstava, valja naglasiti da je jako malo istraženih podataka s obzirom na to da su apsolutne brojke maloljetnih počinitelja ubojstava u europskim državama, a i u Hrvatskoj, izrazito niske.

Cilj provedenoga istraživanja je utvrđivanje psihološke i sociološke karakteristike maloljetnih počinitelja ubojstava, okolnosti izvršenja kaznenog čina te posljedice istoga što je presudno u predviđanju i preveniraju istih.

U te svrhe koristit će se metoda studije slučaja. Pozornost će se skrenuti na teoretski osvrt dosadašnjih poznatih teorija delinkvencije i na rezultate sekundarne analize dokumentacije sudskih spisa Županijskog suda Zagrebu. Nadalje, sam rad će se oslanjati na procjene ovlaštenih i nadležnih institucija¹ na području Grada Zagreba.

Kao glavni oslonac pri analizi slučaja maloljetnih počinitelja ubojstava koristi će se upitnik “*Kriminalitet maloljetnika*“. Sam upitnik sastoji se od sljedećih devet cjelina:

- (1) modalitet izvršenja djela;
- (2) kazneni postupak;
- (3) ličnost i ponašanje;
- (4) struktura obitelji;
- (5) mobilnost i socioekonomski status obitelji;
- (6) patologija obitelji;
- (7) školovanje i rad;
- (8) evidencija kod organa kaznenog postupka;
- (9) socijalno zaštitne intervencije.

Navedena područja rizičnih čimbenika bit će popraćena adekvatnom teorijom koja će doprinijeti boljem razumijevanju samog slučaja.

¹ socijalno-pravne, medicinske, sociološke, psihološke, državno-pravne, kazneno-pravne itd.

1.1. METODOLOŠKE NAPOMENE

Empirijski dio rada oslanjat će se na kvalitativnu istraživačku metodu studija slučaja, „*case study*“ ili „*life history method*“, a kao sam izvor koristit će se spisi kaznenog predmeta Županijskog suda u Zagrebu. Metoda slučaja prikuplja podatke o dogođenim ili karakterističnim slučajevima u svrhu njene analize. Najčešće, to su analize dokumenata, intervjua i samo promatranje društvenog fenomena. Nadalje, ona je (Biličić, 2005) metoda kojom se podaci prikazuju s ciljem da se karakter predmeta zahvati u cijelosti.

Metoda slučaja proučavanjem relevantnih obilježja poput spola, dobi, zanimanja počinitelja, mjesta njegova stanovanja, imovinskog stanja i odnosa unutar i s obitelji, te s okolinom ustanovljava elemente i karakteristike tih obilježja te ih povezuje s drugim relevantnim podacima koji doprinose boljem razumijevanju samoga društvenoga fenomena. Isto tako, proučavaju se društveni status, stupanj obrazovanja, duševne i kognitivne sposobnosti počinitelja, prijašnje kažnjavanje i niz drugih podataka bitnih za razumijevanje i tumačenje istoga.

Svrha istraživanja i cilj ovoga rada je ustanoviti eventualnu povezanost gore spomenutih obilježja, te ispitati korelaciju s prikupljenim podacima Županijskog suda u Zagrebu. Nadalje, rad se usmjerava na ukazivanje rizičnih čimbenika maloljetnog počinitelja. Približavajući adekvatnu teoriju, ukazat će se na način i mjeru u kojoj su isti utjecali na sam život, a samim time i okolnosti kaznenog čina maloljetne osobe.

1.2. DEFINIRANJE POJMOVA

Pri definiranju pojma *maloljetničke delinkvencije* nužno je promatrati pojavu u širem društvenom smislu. Pojam je prvenstveno određen kaznenopravnim odrednicama, ali i društveno neprihvaćenim ponašanjima za koje ne postoje pravne posljedice. Izrazito usko shvaćanje (Martinjak, Odeljan, 2016) pojma maloljetničke delinkvencije su ona ponašanja koja sukladno zakonu imaju elemente kaznenih djela. Pojmovi su definirani pravnim sustavom Republike Hrvatske, u kriminološkoj i znanstvenoj literaturi. Isto tako, navedeni pojmovi definirani su po

kategorijama specifičnosti populacije, kao što je *dob* počinitelja kaznenog djela. Prema članku 2. Zakona o sudovima za mladež „*Maloljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila četrnaest godina , a nije navršila osamnaest godina života.*“

Ova kategorija ima tri potkategorije. Prva potkategorija je *mlađi maloljetnik*. Mlađi maloljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja nekog kaznenog djela navršila četrnaest godina života, ali nije navršila šesnaest godina života. *Stariji maloljetnik je* osoba koja je u vrijeme počinjenja nekog kaznenog djela navršila šesnaest godina života, ali nije navršila osamnaest godina života. Konačno, treća potkategorija *obuhvaća* osobu koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršila osamnaest godina života, ali ne i dvadeset i jednu godinu života. *Ona se smatra mlađim punoljetnikom.*

Članak 5. Zakona o sudovima za mladež (2011, NN 84/2011) propisuje sljedeće:

- (1) *Maloljetnicima se za počinjena kaznena djela kao sankcije izriču odgojne mjere i maloljetnički zatvor, a uz uvjete predviđanje ovim Zakonom i sigurnosne mjere*
- (2) *Maloljetnik koji je u vrijeme počinjena kaznenog djela navršio četrnaest, a nije navršio šesnaest godina života (mlađi maloljetnik), mogu se izreći odgojne mjere i sigurnosne mjere*
- (3) *Maloljetnik koji je u vrijeme počinjena kaznenog djela navršio šesnaest godina života (stariji maloljetnik), mogu se izreći odgojne mjere i sigurnosne mjere, a uz uvjete predviđene ovim Zakonom, maloljetnički zatvor.*

Nadalje, prema članku 110. Kaznenog Zakona (2011, NN 125/2011) kazneno djelo ubojstva glasi:

- (1) *Tko ubije drugoga, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.*

Kazneno djelo teškog ubojstva po članaka 91. Kaznenog Zakona (1997, NN110/1997) glasi:

Teško ubojstvo kaznit će se zatvorom najmanje od deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:

- (1) *Tko usmrti dijete ili maloljetnika*

- (2) *Tko usmrti žensku osobu za koju zna da je trudna*
- (3) *Tko drugog usmrti i pri tom s namjerom dovede u opasnost život još jedne ili živote više osoba*
- (4) *Tko drugoga ubije na osobito okrutan ili krajnje podmukao način*
- (5) *Tko drugog usmrti iz koristoljublja*
- (6) *tko drugoga usmrti radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela*
- (7) *tko drugog usmrti iz bezobzirne osvete ili drugih*
- (8) *tko usmrti službenu osobu u vrijeme kad obavlja poslove zaštite ustavnog ustrojstva, osiguranja osoba ili imovine, otkrivanja kaznenih djela, privođenja, uhićenja ili sprječavanja bijega počinitelja kaznenog djela, čuvanja osoba kojima je oduzeta sloboda i održavanja javnog reda i mira..*

Članak 34. KZ (2011, NN 125/2011); Pokušaj

- (1) *Tko s namjerom da počini kazneno djelo poduzme radnju koja prostorno i vremenski neposredno prethodi ostvarenju bića kaznenog djela, kaznit će se za pokušaj ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna ili zakon izričito propisuje kažnjavanje i za pokušaj.*
- (2) *Počinitelj pokušaja kaznenog djela može se blaže kazniti.*
- (3) *Počinitelj koji je iz grube nerazumnosti pokušao počinjenje kaznenog djela neprikladnim sredstvom ili prema neprikladnom objektu može se osloboditi kazne.*

Za razumijevanje etiologije kriminaliteta, koja je jedna od osnovnih grana kriminologije, nužno je definirati *kriminogeni faktor*. Pojam obuhvaća sve veze između kriminaliteta i raznih okolnosti objektivnog i subjektivnog karaktera. Svaki kriminalni čin je određen mnoštvom faktora kojima nije lako izdvojiti elementarne dijelove. Teškoća istoga (Šeparović, 1981) leži u tome da se tu prvenstveno radi o ljudskom ponašanju, koje je samo po sebi nepredvidivo i nesigurno, a u samome svođenju kriminalnog ponašanja na jedan uzrok ne može ležati objašnjenje kriminalnog ponašanja. Konačno, kriminalnoj radnje ne doprinosi samo jedan faktor,

faktor ličnosti koji se smatra urođenim, nego valja uzeti u obzir i socijalni faktor koji je stečen socijalizacijom individue.

2. DELINKVRNCIJA I ANTISOCIJALNO PONAŠANJE KAO PREDUVJET KRIMINALNOG PONAŠANJA

Težište pojedinih relevantnih teorija kriminaliteta najčešće je produkt posebne metodologije i predmeta bavljenja pojedine od disciplina, poput kriminologije, prava, sociologije, pedagogije, psihologije, medicine. Glavna diskusija (Z. Knezović, A. Kulenović, i sur.,1989) koja se vodi oko objašnjavanja kriminaliteta jest stupanj utjecaja nasljednih, bioloških faktora, socijalizacijskih i situacijsko - okolinskih faktora na razvoju antisocijalnog ponašanja. Nasljedni biološki faktor je pojam kojim se koriste prvenstveno biološke teorije pri objašnjavanju samoga kriminaliteta. Takve teorije ističu da su pojedine osobe rođeni zločinci. Genetika ili biokemijska istraživanja su prvenstveno teorije koje ne uvažavaju vanjske čimbenike te prvotne ideje o tome da je delinkventno ponašanje potaknuto i određeno biokemijskim procesima čovjeka.

Teoriju o zločinu kao izrazu mentalne defektnosti razvili su psihijatri na osnovi okolnosti da među delinkventima ima i duševno poremećenih ličnosti, onih koji imaju kognitivne poremećaje pa i na temelju biokemijskih procesa u ljudskome tijelu. U tome smislu, delinkventno ponašanje tretira se kao mentalne devijacije ličnosti počinitelja kaznenih djela, odnosno usmjerava se na to da počinitelji nemaju kontrolu nad svojim ponašanjem. Konačno, vršenje krivičnih djela (Martinjak, Odeljan, 2016) isticano je kao prva indikacija mentalne abnormalnosti.

Antisocijalno ponašanje odnosi se na širok raspon aktivnosti koje odražavaju kršenje društvenih pravila, postupke protiv drugih ili oboje. Neka antisocijalna ponašanja su relativno uobičajena na nekim razvojnim stupnjevima. Većina djece (Živančević, 2009) uzrasta od pet/šest godina ima probleme u ponašanju kao što su laganje ili neposlušnost prema roditeljima i skoro svi adolescenti izvrše neki delinkventan postupak u nekom trenutku, poput krađe. Prema Živančević (2009) *antisocijalni poremećaj ličnosti* je vrsta kronične duševne bolesti kod koje su način razmišljanja, doživljavanje situacije i odnosi s drugima abnormalni i destruktivni. Kod većine djece i adolescenata ovakvo ponašanje je prolazno. U drugu ruku, kada djeca ili adolescenti pokazuju relativno jako antisocijalno ponašanje, roditelji ili drugi odrasli će ga

vjerojatno identificirati kao delikventa i primijenit će stroge odgojne mjere umjesto da potraže pomoć stručnjaka.

Takvo shvaćanje ponašanja predstavlja prodor medicinske misli u kriminološkom području. Ta tendencija je unijela u obzir i općenito u sociologiju i medicinsku terminologiju kao što je socijalna patologija, terapija i dijagnoza i sl. Psihopatološke pojave igraju, kao *kriminogeni faktor*, znatnu ulogu u pojedinim slučajevima, ali tu se ne može izvući zaključak da uzrok zločina leži u mentalnoj poremećenosti. U raspravama o kriminalnom ponašanju zastupljeno je shvaćanje da se niska inteligencija kao psihički faktor javljanja kod kriminalnih djela. Odnosno, genezu kriminalnog ponašanja valjalo bi tražiti u osobnim nedostacima pojedinaca. To rasuđivanje niske inteligencije i delinkventnog ponašanja javlja se u raspravama i pokušaja njenog povezivanja sa stupnjem obrazovanja. No, mnoge suvremene studije (Milutinović, 1969) kritiziraju takav stav, jer takva shvaćanja ne može poreći značaj inteligencije u ponašanju društva pa i pri vršenju kriminalnog ponašanja. U tome smislu, inteligencija se ne može smatrati ključem takve aktivnosti.

Buikhuisen u svojoj knjizi „*Theories of delinquency; Explaining Criminal Behaviour: Interdisciplinary Approache*“ (1988) govori o svojoj prvoj od tri premisa. Prvu premisu Buikhuisen bazira na činjenici da je kriminalno ponašanje zapravo heterogen koncept, što znači da pokriva velik raspon kaznenih djela, kao npr.; korupcija, krađa, seksualni delikti, distribucija narkotika vandalizam i sl. U razumijevanju kriminalnog ponašanja nužno je razlikovati kategorije krivca/prekršitelja kao što su razlike u ženskim i muškim prekršiteljima, prekršitelji koji se kreću individualno ili grupno i drugih već navedenih relevantnih faktora.

Druga Buikhuisenova premisa tvrdi da je kriminalno ponašanje određen tip ponašanja, stoga se trebao proučavati kao takvo. Postavlja tezu da se kriminalno ponašanje sastoji od dvije grupe faktora. Presudni faktor sastoji se od uključene osobe, a drugi presudni faktor jest situacija u kojoj se nalazi.

Treća Buikhuisenova premisa sastoji se od ideje da ponašanje, stoga i kriminalno ponašanje ne dolazi samo od sebe. Drugim riječima, ono se razvija. U tome smislu, kriminalno ponašanje treba promatrati s razvojne perspektive. Tu se težište stavlja na proces socijalizacije i sposobnost učenja djeteta. Autorica (W. Buikhuisen, S.A. Mednick, 1988) tvrdi da delinkventno

ponašanje nastaje u neuspjehu rane socijalizacije, odnosno u neuspjehu učenja norme i vrijednosti dominantne kulture u kojoj dijete odrasta. No, ovakva se razmišljanja nalaze i u recentnoj kriminološkoj literaturi.

Psihološke teorije objašnjavaju kriminalitet nedostacima u čovjekovoj ličnosti. Šeparović (1981) u svojoj knjizi „*Kriminologija i socijalna pedagogija*“² tvrdi kako psihološka objašnjenja napuštaju patološka objašnjenja zločina, te ističe da se takvo ponašanje može objasniti pomoću teorije frustracije i teorije neprilagođenosti. Frustracija (Šeparović, 1981) je stanje u kojem se čovjek nalazi kada ne može zadovoljiti neke svoje želje i prohtjeve. U tome smislu, pojedinac na socijalnom planu stvara napete odnose s okolinom. Teorija neprilagođenosti navodi da neprilagođenost pojedinca na svoju okolinu i same društvene prilike predstavlja uzročni faktor kriminalnog ponašanja.

Psihoanalitička shvaćanja objašnjavaju devijantnosti psihičkim stanjem ličnosti u sferi nesvjesnog, odnosno podsvjesnog, potisnute seksualne sile i impulsa. Tvorac psihoanalize je Sigmund Freud. Polazi od teza da sve što se odvija u životu i snovima čovjeka, nastaje iz podsvijesti, odnosno posljedica je događaja u ranom djetinjstvu. Na osnovama psihoanalitičkih shvaćanja razvijen je poseban pravac kriminalne psihologije. Prema psihoanalitičarima, delikt je proizvod, odnosno posljedica potisnute želje u podsvijesti. U podsvijesti (Skakavac, 2012) se sukobljavaju prikriveni motivi i želje, gdje proizvode unutrašnje sukobe.

Prema psihoanalitičarima, nema nehatnih delikata, znači nema ništa slučajnog, nenamjernog. Radi se o tome da je namjera samo potisnuta u podsvijesti. Na ovim postavkama osnovani su i stavovi o povezanosti nagona i devijacija, gdje se faktori kriminaliteta tumače poremećajima odnosa funkcionalnih komponenti *Ida*, *Ega* i *Superega*. *Id* predstavlja nesvjesni dio psihičke strukture i čini dio nagonskog bića ličnosti. *Id* teži za uživanjem i zadovoljavanjem prvenstveno bioloških potreba i želja. *Ego*² je najaktivniji dio strukture ličnosti. Odražava se kao mišljenje, percepcija, govor, učenje, memorija, rasuđivanje, motorika, akcija i slično. *Superego*, odnosno savjest je dio psihičkih funkcija koje se odnose na moralne zahtjeve i društvene norme. *On* (Skakavac, 2012) je ključna komponenta psihičke strukture za razumijevanje moralnog

² razum, svijest

ponašanja i regulira ponašanje ličnosti da ne izvrši ili ne planira krivično djelo, ako to ipak učini strogo ga kažnjava sankcioniranje sa strane zajednice i osjećajem krivice.

Sociološke teorije su nastale kao reakcija na biološke i psihološke teorije, te za razliku od bioloških, psiholoških i psihopatoloških koje se baziraju na čovjeka kao jedinku, one prikazuju ulogu društvenih faktora u objašnjenju ljudskog ponašanja, s time i delinkventno ponašanje. Iako postoje brojne sociološke teorije (Martinjak, Odeljan, 2016) koje daju različit pristup objašnjavanju kriminaliteta, postoji nekoliko zajedničkih elemenata značajnih za sve sociološke teorije; a) socioekonomske prilike oblikuju ponašanja pojedinaca i društva, b) socijalna nejednakost i siromaštvo povezani su s delinkvencijom i kriminalitetom, c) supkulturne vrijednosti često su u suprotnosti od prihvaćenih općih vrijednosti društva, što stvara pritisak koji može dovest do konflikta između supkulture i šire društvene zajednice.

3. MALOLJETNI POČINITELJI UBOJSTVA – STUDIJA SLUČAJA

Sam rad zasniva se na razdiobi prema određenim područjima konstruirana upitnikom nazvanim *Kriminalitet maloljetnika*. Upitnik je podijeljen na devet područja koja pokušavaju stvoriti jasnu sliku o ličnosti maloljetnika, njegovoj mobilnosti, socioekonomskom statusu obitelji te strukturi iste. Nadalje, upitnik nastoji prikazati modalitet izvršenja djela, kaznenog postupka, patologije obitelji. Na koncu, pozornost se usmjerava na školovanje i rad maloljetnika, postojeću evidenciju organa kaznenog postupka te socijalno-zaštitne intervencije. Sekundarni podatci su skupljeni analizom spisa Županijskog suda u Zagrebu. Isti će se prikazati u sklopu adekvatne teorije.

3.1. MODALITET IZVRŠENJA KAZENNOG DJELA

Čestice od koji se sastoji prvi dio upitnika su: Ostala djela u stjecaju, vrste djela u stjecaju, oblik izvršenja djela, vrijeme nakane za izvršenje djela, osnovni motiv kaznenog djela, oblik sudjelovanja u kaznenom djelu, sudioništvo, je li izvršitelj dijete, maloljetnik ili stariji punoljetnik, vrijeme i mjesto izvršenja djela, potencijalna izazvanost od strane žrtve, sredstvo izvršenja kaznenog djela, posljedice po žrtvu, dob žrtve i odnos prema počinitelju, stanje u kojem je počinitelj izvršio djelo i povezanost mjesta boravišta s mjestom izvršenja djela.

Članak 51. KZ (2011, NN125/2011), stjecaj kaznenih djela glasi:

1. *Ako počinitelj jednom ili više radnji počini više kaznenih djela za koja mu se istodobno sudi, sud će mu za svako kazneno djelo utvrditi kaznu, a zatim će ga, na temelju ocjene počiniteljeve ličnosti i počinjenih kaznenih djela u njihovoj ukupnosti, osuditi na jedinstvenu kaznu*

Ostala djela u stjecaju se odnose na počinitelja koji jednom ili više puta počini kazneno djela za koje mu se istodobno sudi. Za svako kazneno djelo (Tripalo, Mrčela, 2009) sud mu određuje adekvatnu kaznu koja se temelji na prosudbi ličnosti počinitelja i počinjenih kaznenih djela u njihovoj ukupnosti donosi od strane suda jedinstvena kazna.

Prema istom zakonu postoji nekoliko vrsta stjecaja koja su podijeljena s obzirom na broj radnji kojima su počinjena kaznena djela. Ona se dijele na: idealni i realni stjecaj. *Idealni stjecaj* je kad počinitelj s jednom radnjom, počini u isto vrijeme više kaznenih djela, poput ubojstva jedne osobe i teškog ranjavanja druge osobe u isto vrijeme. *Realni stjecaj* je kada počinitelj, s više samostalnih ponašanja koje mogu biti prostorno i vremenski odvojene počini više kaznenih radnji za koje mu se istodobno sudi. Primjer realnog stjecaja je kada netko jedan dan počini jedno kazneno djelo, sljedeći dan drugo kazneno djelo.

Druga podjela je prema vrsti počinjenih kaznenih djela. Tada razlikujemo homogeni i heterogeni stjecaj. *Homogeni stjecaj* je kada su počinjena ista ili istovrsna kaznena djela, odnosno dva ubojstva, ili ubojstvo i teška tjelesna ozljeda. *Heterogeni stjecaj* je kada su počinjena djela u stjecaju raznovrsna. Na primjer kada počinitelj počini ubojstvo i krađu. Sami idealni i realni stjecaj (Tripalo, Mrčela, 2009) mogu biti homogeni i heterogeni .

Maloljetni počinitelj (Županijski sud u Zagrebu, 2007) u našem slučaju je proglašen krivim za dva kaznena djela, kazneno djelo ubojstva u pokušaju iz čl. 90. u svezi čl. 33. st.1 KZ, te kaznenog djela teškog ubojstva iz čl. 91. točka 3. KZ. Maloljetni počinitelj je imao idealni homogeni stjecaj, s obzirom na to da je jednu žrtvu teškim tjelesnim ozljedama usmrtio, a drugoj nanio teške tjelesne ozljede bez usmrćenja.

Na pitanje oblika izvršenja djela, nude se dva odgovora, dovršeno i nedovršeno djelo. Prema Vukušiću (2012), „*Teorijski aspekti razgraničenja pripremnih i pokušaja prema novim kaznenom zakonu*“ postoji razlika između pripremnih radnji i pokušaja, a blizina i realnost ostvarenja kaznenog djela i štetnih posljedica utječu na stupanj opasnosti tog kaznenog djela. Same pripreme radnje ne ulaze u obilježje kaznenog djela, ali se one uvijek odnose na konkretno kazneno djelo. Kao promatrani kriterij uzima se i subjektivni kriterij, odnosno sama želja počinitelja da počini neko kazneno djelo. Kod pokušanog kaznenog djela ne promatra se toliko subjektivna strana ličnosti počinitelja, koliko objektivne posljedice koje su nanesene žrtvi, te postoji mogućnost sudskog kažnjavanja. Namjera se uzima kao subjektivni element pokušaja kaznenog djela, dok su objektivni elementi pokušaja kaznenog djela plan, sama radnja počinitelja, neposrednost kaznenog djela. Dovršeno kazneno djelo je ono gdje je počinitelj poduzeo sve radnje koje su bile potrebne za izvršenje tog kaznenog djela. Maloljetnik u sklopu ove terminologije je po obliku izvršenja djela imao pokušano i dovršeno kazneno djelo.

Solidarnost, osveta, isticanje i biti izazvan u upitniku su navedeni kao osnovni motivi. U našem slučaju, maloljetnik je bio izazvan susjedima, policijom i majkom koji su počinitelju prigovarali za puštanje glasne glazbe. Kao oblici sudjelovanja u kaznenom djelu pojavljuju se mogućnost: pomagača, poticatelja, sudionika i izvršitelja. Kazneni zakon Republike Hrvatske (2011., NN 125/2011.) razlikuje počiniteljstvo (čl. 36. KZ), poticanje (čl. 37. KZ) i pomaganje u zločinu. S druge strane, kao i sudioništvo koje se dijeli na : a) poticanje (čl. 37. KZ) i b) pomaganje (čl. 38. KZ). Maloljetnik je bio izvršitelj kaznenog djela te nije bio u sudioništvu ni s kim, djelovao je sam i nije imao poticanje.

Vrijeme i mjesto izvršenja kaznenog djela je 27. travnja oko jedan sat ujutro u stanu počinitelja, koji se nalazi pobježe samog zagrebačkog centra. Odnos počinitelja i žrtve je od iznimne važnosti za razumijevanje konkretnog kriminalnog događaja i prevenciju sličnih kriminalnih napada, te se njime bavi posebna znanstvena grana pod imenom viktimologija.

Šeparović u svojoj knjizi „*Viktimologija, studije o žrtvama*“ objašnjava odnos žrtve i počinitelja. Na temelju prvih istraživanja u Philadelphiji, Šeparović kuje novi termin „*victim percipitation*“³ u značenju ponašanje žrtve koja ubrzava, olakšava, pomaže u zločinu, tj. u nastanku njena udesa, blizak je pojmu provokacije. Nadalje, navodi se (Šeparović, 1985) kako postoji precipitacija odnosno provokacija od strane žrtve, a nalazi u istraživanjima ubojstava u Sloveniji da je žrtva fizički ili verbalno izazvala ubojstva u 51% slučajeva. Istraživanja ukazuju da se ubojstva događaju među pripadnicima primarnih grupa kao što su članovi obitelji, bliski prijatelji, ljubavnici i slično. U drugoj grupi u koju spadaju poznanici svega 40% slučajeva, a 8% slučajeva ubojstvo izvršeno nad potpuno nepoznatim osobama.

U našem slučaju dostupni podaci, odnosno iskaz samog počinitelja, ukazuju da je kazneno djelo izazvano od strane žrtve, fizičkim i verbalnim vrijeđanjem, te da je to navelo počinitelja da upotrebi nasilje nad svojom majkom, u što je njegova baka pokušala zaustaviti i time nastradala.

Analizirajući obiteljska ubojstva prema vrsti odnosa u Hrvatskoj, Singer i sur. navode važna obilježja kod počinitelja. U našem slučaju ubojstvo dijete - roditelj, navodi kako je počinitelj u 70,9% slučajeva muški počinitelj, 43,8% slučajeva prosječno inteligentan, 46,6%

³ *engl.* požuriti, ubrzati

slabe opće educiranosti 71,9% ispodprosječne emocionalne nestabilnosti, 59,4% iznadprosječne agresivnosti, 62,5% s poremećajem crta ličnosti, ovisnik o alkoholu 37,5% (Singer i sur., 2005). U spisima postoji evidencija narkotika i opijata kod počinitelja, što zapravo nije iznenađujuće jer Šeparović navodi, kao što se 50% slučajeva ubojstva dešavaju u primarnoj grupi pojedinca (obitelj) i navodi kako u 50% slučajeva počinitelj je prekomjerno uživao u alkoholu.

3.2. KAZNENI POSTUPAK

Čestice od kojih se sastoji drugi dio upitnika su: Odluka suda, pritvor tijekom postupka timaska obrada, izvještaj organa starateljstva, izvještaji stručnih suradnika suda ili ODO-a, psihijatrijsko vještačenje-samostalno, saslušanje oca i majke, saslušanje drugih mogućih svjedoka na osobne prilike maloljetnika, priznanje. Odluka suda za počinitelja je glasila: primjenom članka 23. st. 2., te čl. 24. st. 1. i 2. Zakona o sudovima za mladež 2007 godine, počinitelj je osuđen na maloljetnički zatvor u trajanju od 9 godina, uz obavezno liječenje od ovisnosti.

Timaska obrada podataka dijeli se na stacioniranu i na ambulantnu podjelu. U slučaju je korištena stacionarna obrada podataka u suradnji Centra za Socijalnu skrb ured Črnomerec i Psihijatrijske bolnice Vrapče. Prema stranici Centra za socijalnu skrb, *organ starateljstva* je ustanova socijalne skrbi s javnim ovlastima, ona odlučuje o pravima iz socijalne skrbi i pruža socijalne usluge posebno osjetljivim skupinama, kao što su maloljetnici bez roditelja, maloljetna djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djeca s poteškoćama u razvoju, s problemima u ponašanju i slično.

Izvještaj stručnog suradnika ili Općinskog državnog odvjetništva obuhvaća višeg stručnog suradnika i savjetnika za mladež pri samom suđenju. U ovom slučaju, osoba višeg suradnika i savjetnika za mladež pri sudu dala je izvještaj. *Psihijatrijsko vještačenje* : Dan je izvještaj o stanju maloljetnika od strane stručnjaka iz Psihijatrijske bolnice Vrapče, Dr. Goreta s dijagnozom „granični poremećaj ličnosti i ovisnost“. Maloljetnik je još u ranom djetinjstvu dijagnosticiran od strane stručnjaka, nakon što se maloljetnik preselio iz Srbije u Hrvatsku s

majkom, da ima problema u ponašanju, no roditelji su odbili išta učiniti po tom pitanju kako bi zaštitili maloljetnika od dodatnih promjena i adaptacija.

Pri suđenju saslušani su majka i otac maloljetnika, susjedi koji su svjedočili te počinitelj, koji je i sam pozvao policiju i priznao što je učinio. Počinitelj ne negira čin u izvještaju piše kako se ne sjeća samog djela jer je bio pod utjecajem alkohola i marihuane.

3.3. LIČNOST I PONAŠANJE

Čestice od kojih se sastoji treći dio upitnika su: Dob u vrijeme izvršenja kaznenog djela, mentalna retardacija, epilepsija, kronična bolesti ili fizički hendikep, mucanje, neuroze, agresivnost, pretjerano konzumiranje alkohola, konzumiranje droge, skitnja, bježanje od kuće, bježanje iz ustanove, prosjačenje, druženje s asocijalnim osobama. Dob maloljetnika pri izvršenju kaznenog djela je bila sedamnaest godina, što ga čini starijim maloljetnikom. U tome smislu, pri sudskom procesu podrazumijeva se legislativa „Zakon o sudovima za mladež“ i „Zakon o izvršenju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela“.

Konstrukcija ličnosti maloljetnika po sudskim spisima ne pronalazi poremećaje u ličnosti kao što su mucanje, neuroze, epilepsije ni mentalne retardacije, dapače zaključeno je da maloljetni počinitelj ima prosječnu inteligenciju. No, uočene su druge karakteristike ponašanja, kao što su agresivnost, prekomjerno konzumiranje alkohola i droge (maloljetnik je u svojoj četrnaestoj godini bio procesuiran za posjedovanje narkotika te mu je izrečena odgojna mjera pojačane brige i nadzora), skitnja i druženje sa asocijalnim osobama.

Agresija ili agresivno ponašanje odnosi se na svako ponašanje izvedeno s namjerom da se nekomu ili nečemu nanese šteta, tvrde Ručević i Duvnjak, u „*Povezanost reaktivne i proaktivne agresije, privrženost i samopoštovanje adolescenata*“. Autori navode da novija istraživanja ističu dva temeljna oblika agresije: proaktivnu i reaktivnu. Razlika proaktivne i reaktivne (Ručević, Duvnjak, 2010) agresije leži u izvoru podražaja, reaktivna predstavlja reakciju na neki vanjski podražaj, prijetnju ili provokaciju, dok se proaktivna agresija odnosi na planirano ponašanje koje se javlja zbog anticipacije ili želja za dominacijom.

Mraović (2005) navodi kako do takvog poremećaja u ponašanju dovodi progresivni razvoj. Maloljetnik pokazuje naznake neposluha, laganja i bježanja iz škole još u ranom djetinjstvu, preko verbalnih i fizičkih agresivnih ispada do teških nasilnih delikata kao što su razbojništva, silovanja pa čak i ubojstva. U našem slučaju, maloljetnik je ukazivao na navede karakteristike ponašanja, no kao što je u većini slučajeva, roditelji nisu reagirali na problematično ponašanje maloljetnika te se majka maloljetnika postavila prezaštitnički i striktno protivila ikakvim preventivnim mjerama.

3.4. STRUKTURA OBITELJI I MOBILNOST

Čestice od kojih se sastoji četvrti dio upitnika su: s kim maloljetnik živi, s kim je živio prije počinjenja djela, s koliko osoba maloljetnik živi u kućanstvu, bračnost maloljetnika, da li su mu roditelji živi, potencijalno vrijeme smrti majke i oca (prije njegove četrnaeste godine, nakon njegove četrnaeste godine, prije njegove sedme godine života,), da li maloljetnik živi s roditeljima, jesu mu roditelji razvedeni, položaj djeteta u obitelji (ima li braće i sestara), koliko ima braće i sestara. Ovaj dio upitnika koji uključuje mobilnost: doseljenost obitelji, karakteristike mjesta u kojem je maloljetnik živio do četrnaeste godine života, karakteristike mjesta u kojem je maloljetnik živio nakon četrnaeste godine života i prije izvršenja kaznenog djela, karakteristike mjesta na kojem je maloljetnik živio u vrijeme izvršenja djela, broj promjena mjesta boravka obitelji nakon rođenja maloljetnika.

Obitelj je temeljni oblik ljudske zajednice, odnosno idealizirana slika nuklearne obitelji, koja obuhvaća dva prava roditelja i njihovu zakonsku djecu koji žive u zajedničkom domaćinstvu (Šeparović, 1985), a kada tome nije slučaj, obitelj može predstavljati rizični čimbenik razvoja delinkventnog ponašanja. Maloljetnik je svoje djetinjstvo proveo u nuklearnoj obitelji, te nema evidencija o problematičnom ponašanju. Poremećaji u ponašanju nastupaju tek nakon selidbe u Hrvatsku. Nadalje, maloljetnik je nakon selidbe živio s majkom i bakom u Zagrebu, gdje je samo nekoliko puta u godini posjećivao svog oca i polubraću u Srbiji. Maloljetnik je bio bračno dijete, no imao je polubraće iz očevog prijašnjeg braka. U sudskim spisima izvještaja Centra za socijalnu skrb ured Črnomerec, navodi kako su postojali planovi da

se maloljetnik preseli kod oca jer se maloljetnik nije adaptirao na novonastalu okolinu, ali ti planovi nikad nisu realizirani. Za vrijeme izvršenja djela maloljetnik je živio u Zagrebu, a mjesto izvršenja djela je bio stan u kojem su živjeli on, majka i baka.

3.5. SOCIOEKONOMSKI STATUS I PATOLOGIJA OBITELJI

Čestice od kojih se sastoji ovaj dio upitnika su: poremećenost odnosa u obitelji, od kada su odnosi poremećeni, jesu li roditelji pretjerano konzumirali alkohol, jesu li skloni skitnji, neradu i promiskuitetu i jesu li osuđivani za kaznena djela. Isto tako, upitnik obuhvaća školsku spremu, zaposlenost oca i majke, trajanje zaposlenja oca i majke u inozemstvu, tko se pretežno bavio odgojem maloljetnika, kvalifikacija oca i majke. Upitnik također obuhvaća i pitanja se stanovanja obitelji te ekonomski status iste.

Centar za socijalnu skrb daje izvještaj kako su odnosi u obitelji postali poremećeni nakon selidbe maloljetnika u Hrvatsku a time i oca. Majka i otac maloljetnog počinitelja su bili u braku i ostali nakon rođenja maloljetnika te su bili visoko obrazovani. Nakon selidbe majka je morala dati otkaz kako bi se brinula za svoju majku. Tročlana obitelj živjela je od bakine mirovine koja u suštini nije bila velika, ali je i dalje ekonomski status obitelji bio prosječan.

Šeparović u knjizi „*Kriminologija i socijalna patologija*“ navodi da u obiteljima nasilnika postoji mnogo alkoholičara i natprosječan postotak duševno oboljelih ili poremećenih članova. Sudski spisi nemaju evidenciju abnormalnog ponašanja od strane roditelja, poput skitnje, konzumacije opijata ili pak sklonost neredu. Novac je bio glavni pokretač svađa u obitelji. Susjeda u sudskim spisima izjavljuje da su postojala česta fizička i verbalna razračunavanja. Mnogi drugi susjedi izjavljuju da su svi oni znali da maloljetnik vrši nasilje nad majkom i bakom, te da su čuli svađe i fizičke obračune, čak i uočili modrice, no nitko od susjeda nije prijavio nadležnim ustanovama jer se nisu željeli miješati, kao što jedan susjed navodi „ Nismo im htjeli radit dodatne probleme.“

3.6. ŠKOLOVANJE I RAD

Čestice upitnika vezane za rad i školu sadrže: školsku spremu oca i majke, zaposlenost oca i majke, trajanje zaposlenja oca i majke u inozemstvu, tko se pretežno bavio odgojem maloljetnika, kvalifikaciju oca i majke, jeli se jedan od roditelja ili su se oba bavila poljoprivredom, gdje stanuje obitelj te ekonomski status obitelji.

Mraović i Šućur (1997) ukazuju kako sama promjena mjesta prebivališta pridonosi njenoj destabilizaciji, te ukazuju kako „školski problemi“ kao što su bježanje iz osnovne i srednje škole, češće nastupaju kod maloljetnika iz doseljeničkih obitelji. U želji da zaštiti maloljetnog počinitelja od neuspjeha u školi i diskriminacije, majka je mijenjala osnovnu školu više od dva puta. Samim time što je dijete Srbin, pričao je ekavicom, što je otežalo prilagodbu djeteta. Unatoč naporima, maloljetni počinitelj je pohađao osnovnu školu sve do sedmog razreda osnovne škole, te je ponavljao osmi razred osnovne škole, a srednju školu nikad nije pohađao. Maloljetnik nakon što je izjavio da odustaje od osnovne škole te je spreman na radni odnos, stvara dodatni konflikt u obitelji.

3.7. EVIDENCIJA KOD ORGANA KAZENNOG POSTUPKA I SPCIJALNO ZAŠTITNE INTERBENCIJE

Čestice koje se koriste u ovom djelu upitnik su: evidentiranost u državnom odvjetništvu prije četrnaeste godine života, prijavljivost prije i nakon četrnaeste godine života, odbačaj prijave nakon četrnaeste godine života, obustava postupka nakon četrnaeste godine života, ranije izrečene sankcije. Čestice koje se koriste u djelu upitnika Socijalno zaštitne intervencije su: vrijeme prijave evidencije u centru za socijalnu skrb, socijalno zaštitna intervencija, maloljetnik liječen u vezi s problemima u ponašanju i ličnost, maloljetnik ambulantno opserviran u vezi s problemom u ponašanju, stacionirano opserviran, smještan u drugu obitelj, smješten u odgojne ustanove, smješten u prihvatilište, kada je bio u odgojnoj ustanovi, ranije prijave, slika o samom sebi, povjerenje u ljude, odnos sa susjedima, razvijene radne navike, slobodno vrijeme, psihijatrijski poremećaj roditelja, pod utjecaje droge u vrijeme počinjena djela.

Maloljetni počinitelj je ambulantno opserviran u vezi s problemom u ponašanju prije svoje četrnaeste godine života, na što su roditelji odbili intervenirati. Maloljetnik je evidentiran u državnom odvjetništvu s 14 godina života zbog posjedovanja ilegalnih supstancija. Nakon čaga mu je izrečena sankcija pojačane mjere odgoja i nadzora te tek nakon toga odlazi na liječenje problema u ponašanju i ličnosti. Socijalno zaštitna intervencija je bila usmjerena prema maloljetniku. Maloljetnik nije bio stacionirano opserviran, niti smješten u drugu obitelj, već su socijalni radnici i socijalni pedagozi prikupljali podatke u sklopu posjeta. U spisima Centar za socijalnu skrb ured Čnomerec izjavljuje kako je maloljetnik pokazivao na trenutke znakove poboljšanja i volje za suradnjom, no ispadi agresije kod maloljetnika su bili sve učestaliji.

Nakon što je proglašen krivim za dva kaznena djela, kazneno djelo ubojstva u pokušaju iz čl. 90 u svezi čl. 33. st.1. KZ, te kaznenog djela teškog ubojstva iz čl. 91. točka 3. KZ (Županijski sud u Zagrebu, 2007). Primjenom članka 23. st 2. NN 11/1997., te čl. 24. st 1. i 2. NN 11/1997 Zakona o sudovima za mladež (Županijski sud u Zagrebu, 2007) maloljetnik je osuđen na maloljetnički zatvor u roku od devet godina i obavezno liječenje od ovisnosti.

Nakon počinjena kaznenog djela, maloljetnik je stacioniran u Psihijatrijskoj bolnici Vrapče, gdje su stručnjaci uočili granični poremećaj ličnosti što po definiciji DSM-a „*Dijagnostički i statistički priručnik za mentalne poremećaje*“, jest poremećaj praćen simptomima kao što su poremećaj identiteta koji obuhvaća nejasnu sliku o sebi, intenzivne i nestabilne interpersonalne odnose, impulzivnost koja je destruktivna, na primjer ovisnost o drogama, afektivne promjene raspoloženja, neprikladan intenzivan bijes, kojem doktori za liječenje pripisuju antipsihotike. Prema iskazima susjeda, maloljetnik je uvijek bio pristojan i uredno pozdravljao unatoč stihijskom načinu provođenja vremena i izlascima kao dominantnom načinu provođenja slobodnog vremena, dok sam maloljetnik ukazuje na nepovjerenje u ljude i lošoj slici o sebi.

4. ZAKLJUČAK

Razne teorije kroz povijest opisale su čin delinkvencije kroz biološke, psihološke i situacijske predispozicije prilikom počinjenja kaznenog djela. Čin ubojstva je vjerojatno najviše istraživani problem u kriminologiji i dan danas ne postoji točan odgovor zašto se netko odlučio za krvni delikt. Također ne zna se radili se tu o nizu kriminogenih faktora kao što su ličnost počinitelja, patologija njegove obitelji, rad i školovanje, organi kaznenog postupka i socijalne intervencije i koji od tih faktora je odlučujući. Svi se ovi čimbenici pronalaze u manjoj ili većoj mjeri u promatranom slučaju koji su oblikovali put ka maloljetnikovom kriminalnom činu. No, pitanje se ne postavlja uvijek zašto se to dogodilo već kako se to moglo spriječiti.

Odnosi u obitelji su bili disfunkcionalni, odsustvo jednog roditelja, prezaštitnički stav majke, negiranje problematičnog ponašanja u ranijoj dobi maloljetnika, mijenjanje škole i nemogućnost maloljetnika da se adaptira na situaciju te niz drugih čimbenika koji su se ustanovili, ali nisu podnesene adekvatne mjere za prevenciju i poboljšanje životnih uvjeta maloljetnika.

Čin ubojstva nikad nema jednostavan odgovor, ali u rijetkim slučajevima proizađe bez ikakvih prijašnjih naznaka. Drugim riječima, ovakvo ponašanje je progresivno, što znači da pojedinac uvijek krene od malih, na prvu beznačajnih prekršaja, dok ne eskalira u ozbiljnu situaciju, te takvo ponašanje treba prevenirati još u prvobitnom stanju. Pravilnom edukacijom, naglasak na roditelja a potom i djeteta, intenzivnijim radom državnih organa i pravilnijim nadzorom njenih stručnjaka, maloljetnička delinkvencija nikad ne bi prešla u krvni delikt.

5. LITERATURA

1. D. Živančević; web portal prema Trebješnin Ž. (2008.): *Rečnik psihologije*, Stubovi kulture, Beograd: <https://www.docsity.com/sr/kriminologija-skripta-psihologija-kriminologija-1/200783> (pristupljeno 1. rujna 2017.)
2. Milan Milutinović, (1969.) *Kriminologija*, Prosveta Beograd
3. W. Buikhuisen (1988.); "Theories of delinquency; Explaining Criminal Behaviour: Interdisciplinary Approaches", Brill
4. Cajner-Mraović, I. (2005.): Neke aktualne dileme i kontroverze o nasilju mladih.
5. Cajner-Mraović, I. (2011.): Etiologija i fenomenologija maloljetničke delikvencije, Skripta za predmet Sociologija Hrvatskog društva 3: Društvo i maloljetnička delikvencija
6. I. Cajner-Mraović, Z. Šućur (1997.); "Razlike u socijalno ekonomskom statusu, tijekom školovanja i obiteljskoj patologiji maloljetnih delikvenata s obzirom na migratornost njihovih obitelji" Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, Vol 33. Izvorni znanstveni članak UDK: 376.5, 343.9
7. Z. Knezović, A. Kulenović, V. Šakić, P. Zarevski, M. Žužul (1989.): "Psihološke karakteristike osuđenih osoba, evolucija dijagnostičkih postupaka", Znanstvena edicija časopisa: "Penološke teme, Zagreb
8. Kazneni zakon (2015.); Narodne novine, Zagreb, <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>
9. Zakon o sudovima za mladež (2015.); Narodne novine, Zagreb; <https://www.zakon.hr/z/180/Zakon-o-sudovima-za-mlade%C5%BE> (pristupljeno 1. rujna 2017.)
10. Z. Skakavac (2012.), Kriminologija skripta " Opšta Psihologija i Sociologija" University of Belgrade; <https://www.docsity.com/sr/kriminologija-skripta-psihologija-kriminologija-1/200783> (pristupljeno 1. rujna 2017.)
11. Vukušić, I. (2012.) Teorijski aspekti razgraničenja pripremljenih radnji pokušaja prema novom kaznenom zakonu, vol (19.), br. 2.; Zagreb: Hrvatski godišnjak o kriminalnom pravu i praksama

12. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (1994): "DSM-IV" fourth edition, American Psychiatric Association Washington, DC
13. D. Martinjak, R. Odeljan, (2016). "Etiološki i fenomenološki čimbenici maloljetničke delikvencije: Nastavni materijal za praćenje nastave i pripremanje ispita iz predmeta Kriminalitet djece i maloljetnika", Ministarstvo unutarnjih poslova
14. D. Tripalo, M. Mrčela (2009.); "Odmjeravanje kazne za kaznena djela" Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu vol. 16, Zagreb
15. S. Ručević, I. Duvnjak (2010.): "Povezanost reaktivne i proaktivne agresije, privrženost i samopoštovanje adolescenata": Psihologijske teme vol. 19, Studiji psihologije, Filozofski fakultet Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku